

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ȘI PIAȚA MUNCII*

Lector dr. Gelu SABĂU**

Abstract: *This article aims to study the evolution of higher education in Romania after 1989 and the correlation between higher education and the labor market, starting from the “Performance Audit Report in Higher Education” published by the Romanian Court of Accounts in 2016. Given the discrepancy between the two areas, highlighted by data / facts, I tried to identify the causes of these discrepancies and suggest possible solutions.*

Keywords: education, higher education, labor market, Europe 2020 strategy

La ultima sesiune a examenului de Bacalaureat, desfășurată în vara anului 2016, aproximativ 68% dintre elevii care au susținut examenul au reușit să îl și treacă. Cifra se situează în tendința de stabilizare a acestui rezultat, după „crah-ul” suferit în 2011, când a fost introdusă supravegherea cu camera video a examenului și când rata de promovabilitate a scăzut dramatic, la 45%. În cifre absolute, în sesiunea de bacalaureat, iunie 2016, 88.000 de elevi au promovat examenul, din cei 137.000 de elevi înscriși. Raportat la numărul total al elevilor înscriși în clasele terminale, în anul școlar 2015-2016, de aproximativ 172.000, rata reală de promovabilitate pentru examenul de Bacalaureat este de aproximativ 51%¹.

---

* O primă formă a acestui articol a fost publicată pe platforma electronică contributors.ro, la data de 22 iulie 2016.

** Universitatea „Hyperion” din București, Facultatea de Jurnalism.

¹ Conform datelor prezentate de Dana Alexe, în „Evoluția unei generații. O (altă) discuție despre Bac”, pe platforma electronică www.romaniacurata.ro, 18.07.2016, <http://www.romaniacurata.ro/evolutia-unei-generatii-o-alta-discutie-despre-bac/>, accesat la 23.09.2016.

1. Perspectivele asupra educației și proiectul *Europa 2020*

Acestea sunt cifre și statistici seci, care la o primă vedere nu ne spun prea multe. De aceea ele au nevoie de interpretare. Iar pentru a o face, ar trebui să discutăm despre rolul educației în societatea actuală. Am auzit de infinite ori repetat faptul că în România educația și sănătatea trebuie să fie priorități naționale, lucru care, evident, nu a fost niciodată pus în practică. Atunci de unde această idee a „priorității naționale” repetată de politicieni, lideri de opinie, sindicalişti etc.? Ideea este preluată, tot într-o manieră mimetică, din țările occidentale, unde „societatea bazată pe cunoaștere” și „dezvoltarea durabilă” sunt concepte strategice care vor să ducă Europa mai departe. Iar, din acest punct de vedere, strategia *Europa 2020*, la care și România a aderat, este relevantă. Ea prevede 3 lucruri esențiale legate de educație și cercetare în Europa:

- 1) până în 2020, 3% din PIB-ul statelor UE să fie alocat pentru cercetarea științifică;
- 2) abandonul școlar să fie redus sub cota de 10%;
- 3) 40% din populația cu vârsta între 30 și 34 de ani să aibă studii superioare².

Deocamdată în România, unde cercetarea primește 0,5% din PIB, rata abandonului școlar este de aproximativ 20% și procentul populației tinere cu studii superioare este în jur de 25% (pentru categoria respectivă de vârstă), ne aflăm destul de departe de indicatorii țintă³. Însă, dacă acești indicatori propuși vor fi luați în serios, o ameliorare a situației este cu siguranță posibilă până în 2020.

În momentul de față, legat de educație, auzim cel mai frecvent repetându-se în spațiul public că în România nu mai există muncitori calificați, pentru că școlile profesionale au fost desființate, că învățământul românesc a suferit o degradare generală și că universitățile din România sunt simple „fabrici de diplome” (acest discurs a fost de-a dreptul exploziv în perioada mandatului lui Daniel Funeriu). Desigur, afirmațiile de mai sus sunt parțial adevărate, ele pot fi verificate cu date. Însă, nu cred că un astfel de discurs poate rezolva problemele cu care se confruntă educația, pentru că perspectiva din care se raportează la ele

---

² Obiectivele proiectului Europa 2020 se găsesc la următoarea adresă: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_ro.htm, accesat la data de 23.09.2016.

³ Datele se regăsesc în Pactul Național pentru Educație, intitulat „România educației, România cercetării” elaborat de o comisie prezidențială, sub conducerea lui Mircea Miclea și dat publicității în anul 2007.

este parțial eronată, iar cercetarea pe o pistă greșită nu poate orienta spre soluții potrivite. Într-un articol scris de Tincuța Apăteanu⁴, fondatoarea Asociației „Edusfera”, perspectiva din care se raportează educație este diferită și, consider, mult mai potrivită pentru abordarea problemelor cu care se confruntă în momentul de față educația românească. Iată pe scurt câteva din punctele de vedere prezentate în articol:

- România este țara cu cel mai scăzut număr de persoane din populația activă (între 25 și 54 de ani) care au absolvit studii superioare: 18% față de 31% media UE.

- În medie, în Europa, un absolvent cu studii superioare câștigă cu 50% mai mult față de un absolvent de studii medii. Deci studiile superioare sunt, finalmente, benefice atât pentru cei care le absolvă, cât și pentru societate per ansamblu (venituri, inovație, PIB etc. mai mari).

- În România, 18% din angajați au studii superioare, 57% au terminat liceul sau o școală profesională, iar 17% au terminat doar 8 clase. După cum putem observa, procentul angajaților cu studii superioare este foarte apropiat de cel al muncitorilor necalificați.

- Contrar opiniei dominante, absolvenții de școli profesionale își găsesc mai greu de lucru, comparativ cu cei care au făcut o facultate: 7,5% dintre cei care au făcut o școală profesională sunt șomeri, comparativ cu 6,5% șomeri cu studii superioare⁵.

După cum putem observa, concluzia care se degajă din articol ne spune că studiile superioare sunt, în general, mai avantajoase, atât pentru absolvent, cât și pentru societate în ansamblul ei. Din acest punct de vedere România stă destul de prost comparativ cu restul țărilor europene unde există un procent semnificativ mai mare de angajați cu studii superioare (până și Bulgaria stă mult mai bine la acest capitol⁶). În schimb, în perioada ultimilor ani, discursul public de la noi (ca să nu mai vorbim de politicile publice) nu a fost deloc orientat spre creșterea numărului de absolvenți cu

---

⁴ Tincuța Apăteanu, „Despre cum ne autosabotăm în educație”, <http://www.tincutaapateanu.ro/2016/07/13/despre-cum-ne-autosabotam-in-educatie/>, accesat la data de 21.09.2016.

⁵ *Idem.*

⁶ Conform datelor Eurostat, în anul 2014, în România erau 18% absolvenți de studii superioare cu vârsta între 25 și 54 de ani, în timp ce în Bulgaria procentul ajunge la 28%. Date disponibile la adresa: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:T1_Share_of_the_population_by_level_of_educational_attainment,_by_selected_age_groups_and_country,_2014_\(%25\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:T1_Share_of_the_population_by_level_of_educational_attainment,_by_selected_age_groups_and_country,_2014_(%25).png), accesat la data de 25.09.2016.

studii superioare, ba dimpotrivă, a transformat în conștiința publică universitățile românești în simple „fabrici de diplome”. De unde vine o asemenea neconcordanță între senzația unei inflații de studii superioare și existența, în mod real, a unei situații destul de precare a studiilor superioare în România, dacă privim lucrurile din punct de vedere comparativ, raportându-le la alte țări europene? A fost problema „inflației de studenți” corect identificată sau riscăm să ne aflăm pe o pistă falsă? Este sintagma „fabricilor de diplome”, lansată la adresa universităților autohtone, o simplă lozincă sau are o acoperire reală?

2. Evoluția învățământului superior și piața muncii

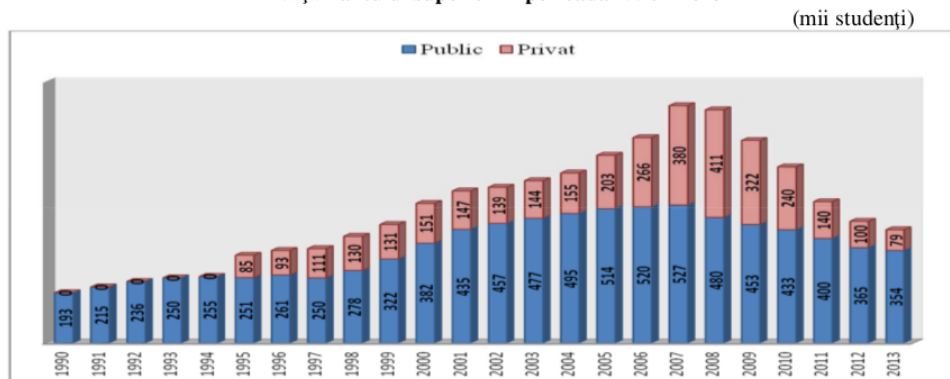
În primul rând, cred că problema reală a României post-decembriste constă într-o **discrepanță frapantă între piața muncii și evoluția sistemului de învățământ superior**. Despre acest lucru se vorbește destul de rar în spațiul public, însă el a fost clar subliniat în recentul raport al Curții de Conturi a României, referitor la performanța sistemului de învățământ superior⁷. Iată un grafic din acest raport care ne prezintă evoluția numărului de studenți în România după 1989⁸:

---

⁷ Vezi *Raport de audit a performanței. Analiza fundamentării și evoluției situației obiectivului privind creșterea procentului absolvenților de învățământ superior în conformitate cu prederile strategiei Europa 2020*. Documentul Curții de Conturi analizează perioada situată între 01.01.2011 – 30.06.2015 și a fost publicat în luna mai, 2016. Este disponibil on-line la adresa: http://media.hotnews.ro/media_server1/document-2016-05-4-20974094-0-sinteza-raport-curtea-conturi-despre-starea-invatomantului-superior.pdf, accesat la data de 26.09.2016.

⁸ *Raport de audit...*, p. 38.

Graficul 4.4. Evoluția numărului de studenți înmatriculați în sectorul public și privat al învățământului superior în perioada 1990 - 2013

Sursa: INS, Anuarul statistic 2014 – serii de date; INS, Baza de date TMO - ONLINE

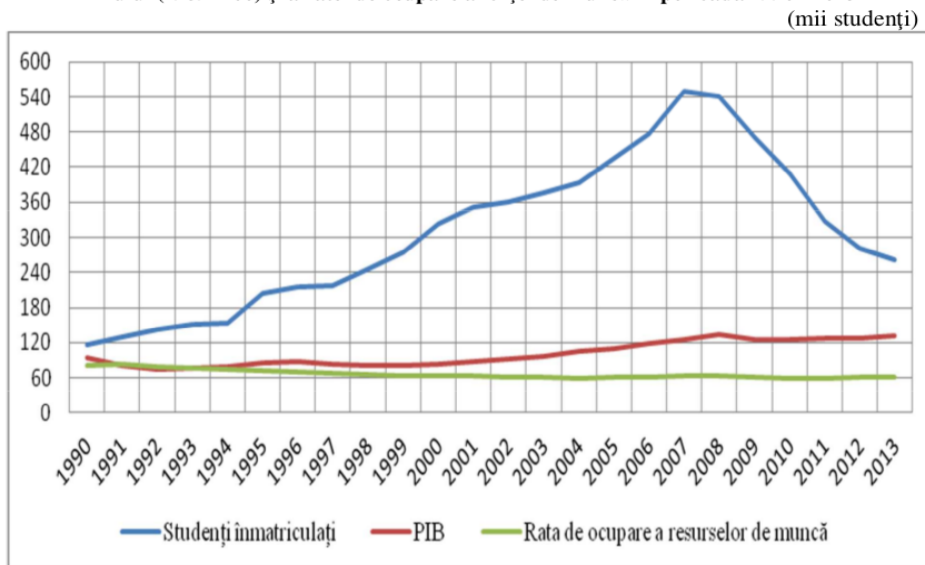
După cum putem observa din graficul de mai sus, în România numărul de studenți a crescut, de la 193.000, în 1993, într-un ritm accelerat, până în 2007, când s-a ajuns la un număr de peste 900.000 de studenți înmatriculați, după care a scăzut într-un ritm la fel de rapid, ajungându-se în anul 2013 la o cifră de 433.000 de studenți. O creștere de aproape 5 ori în 14 ani, urmată de o înjumătățire a efectivelor în doar 5 ani! Evident că o astfel de evoluție, cu o creștere rapidă, urmată de o scădere bruscă, nu se mai întâlnește în nici o altă țară europeană. În timp ce în România, între 1999 și 2007, numărul de studenți s-a dublat efectiv (de la 453.000 la 907.000), pentru ca în anul 2013 cifra să scadă sub nivelul valorii din 1999, în Uniunea Europeană a avut loc o creștere cu 30% a numărului de studenți în toată această perioadă de timp (între 1999 și 2013)⁹.

Însă, în momentul în care comparăm evoluția numărului de studenți cu evoluția PIB-ului și cu evoluția ratei de ocupare a forței de muncă pe întreaga perioadă analizată, observăm discrepanțele care ies la iveală¹⁰. Iată datele:

⁹ *Ibidem*, p. 37.

¹⁰ *Ibidem*, p. 36.

Graficul 4.1. Evoluția studenților înmatriculați în învățământul superior (1989=100), a PIB-ului (1989=100) și a ratei de ocupare a forței de muncă în perioada 1990 - 2013

Se poate observa că ascensiunea bruscă a numărului de studenți nu are absolut nici o legătură cu evoluția PIB-ului și nici cu evoluția ratei de ocupare a forței de muncă. Dacă în mod normal creșterea numărului de angajați cu studii superioare ar fi trebuit să crească productivitatea muncii și, în consecință, și Produsul Intern Brut, în cazul nostru nu se întâmplă așa. În timp ce numărul studenților crește de peste 4 ori din 1990 până în 2007, PIB-ul crește cu puțin peste 25%, iar rata de ocupare a forței de muncă scade, de la 82% în 1990, la 63% în 2007¹¹. Dacă avem în vedere că rata de ocupare a absolvenților de studii superioare este net superioară ratei de ocupare a absolvenților de studii medii sau studii secundare inferioare¹², atunci creșterea numărului de absolvenți de studii superioare ar fi trebuit să se reflecte în creșterea ratei de ocupare a forței de muncă. Dar, în cazul de față, nu numai că nu există o corelație pozitivă între absolvenții de studii superioare și rata de ocupare, ci, dimpotrivă, raportul invers proporțional. Iar situația nu se schimbă nici după criza economică din 2010, având în vedere că, dacă în 2009 rata de activitate a populației cu studii superioare era de

¹¹ *Idem.*

¹² În România, în anul 2014, rata ocupării forței de muncă în cazul absolvenților de studii superioare era de 82%, în cazul absolvenților de studii medii de 66% și în cazul absolvenților învățământului secundar inferior de 55%. (Cf. *Raport de audit...*, p. 16).

90%, în 2013 această rată a scăzut la 87% (iar cea generală ajunge la 60%)¹³. Categoria cea mai vulnerabilă din acest punct de vedere au fost tinerii de până în 25 de ani cu studii superioare, a căror rată de activitate a scăzut de la 78% în 2009, la doar 56% în 2013¹⁴. Este evident că tinerii au fost cei mai vulnerabili în fața crizei economice, după cum este la fel de evident, din datele prezentate mai sus, **că în România nu a existat în toată această perioadă absolut nici o corelație între evoluția numărului absolvenților de studii superioare și evoluția pieței forței muncă.**

3. Cauzele discrepantei dintre evoluția învățământului superior și piața forței de muncă

Este foarte probabil că la această lipsă de corelație a contribuit și **procesul de dezindustrializare** prin care România a trecut din 1989 încoace. În contextul în care multe întreprinderi care funcționau în 1989 au falimentat sau au fost închise, munca tehnică înalt calificată și-a pierdut căutarea și mare parte din diplomele tehnice au devenit inutile. Acest fapt este reflectat și în procentul mai mic al studenților în domeniile hard de studiu (28% în anul 2008), comparativ cu procente de 40% – 45% în țări dezvoltate precum Germania, Franța sau Marea Britanie¹⁵. Astfel a avut loc o reorientare masivă către specializările economice, juridice și în științe sociale, aceste diplome fiind văzute probabil de absolvenți ca un soi de *factotum*. Din acest motiv, în anul 2008, s-a ajuns ca peste 56% dintre studenții români să studieze una din specializările amintite, în condițiile în care media europeană a studenților la specializările respective este de aproximativ 35%¹⁶. Cu siguranță o bună parte din acele diplome nu și-au găsit utilitatea pe piața muncii.

Finalmente, consider că toate cele prezentate mai sus, trebuie corelate și cu politica dusă de statul român de **promovare a mâinii de lucru ieftine drept avantaj comparativ a economiei românești în fața altor**

---

¹³ *Ibidem*, p. 66.

¹⁴ *Idem*.

¹⁵ *Domeniile hard* de studiu cuprind specializări precum: științe exacte, matematică, informatică, inginerie, industrie manufacturieră, arhitectură, construcții, medicină umană, farmacie etc., în timp ce *domeniile soft* sunt considerate: științele economice, științele sociale, dreptul, agricultura, silvicultura, etc. (cf. *Raport de audit...*, pp. 40-41).

¹⁶ *Idem*.

economii.¹⁷ Acest fapt a avut mai multe consecințe. În primul rând, companiile străine care au investit în România au fost interesate în mare măsură de această *mână de lucru ieftină și slab calificată*, mizând pe reducerea costurilor lor de producție. Aici au fost transplantate operațiuni ale marilor corporații care nu necesitau o calificare ridicată și care puteau fi efectuate cu costuri minime. O astfel de politică nu a stimulat deloc învățământul superior, deoarece calificările obținute în universități nu erau solicitate pe piața muncii. În condițiile liberalizării, *piața studiilor universitare a început să funcționeze după propriile reguli, fără nici o legătură cu piața forței de muncă*, fapt care a condus la discrepanța dintre cele două. De asemenea, în aceste condiții, capitalul activ în economia românească nu a fost deloc interesat de investiții în învățământul superior sau în cercetare. În România statul investește anual în cercetare circa 0,4% din PIB, în condițiile în care media europeană este de 2%, iar rata investițiilor private în cercetare se situează în jurul a 23%, comparativ cu media europeană care depășește 50%¹⁸. Cifrele sunt relevante. În România *nici statul și nici capitalul privat nu este interesat de cercetare și inovație*. Și, în cele din urmă, efectul negativ pe termen lung, poate cel mai profund al acestui tip de politică, este *hemoragia de resurse umane și de inteligență*. Doar în 3 luni de zile, peste 90.000 de români și-au exprimat dorința de a pleca la muncă în afara țării. Dintre aceștia, o treime reprezintă tineri cu vârste între 25 și 35 de ani, o bună parte dintre ei cu studii superioare. Motivația majorității celor aflați în această situație sunt salariile mici din România, preferând să presteze în străinătate munci necalificate pentru salarii mai mari. Pierderile pentru economia românească, estimate de *Ziarul Financiar*, doar pentru cei 90.000 de emigranți, se ridică la cca. 1 miliard de

---

¹⁷ România are printre cele mai mici costuri cu mâna de lucru din Europa, ora de muncă fiind plătită cu doar 4,4 euro. Conform: Florin Necula, „Mâna de lucru din România, aproape cel mai prost plătită din Europa”, articol publicat pe platforma ziare.com, 03.05.2013, disponibil la adresa: <http://www.ziare.com/social/salariu/mana-de-lucru-din-romania-aproape-cel-mai-prost-platita-din-europa-1233476>, accesat la data de 26.09.2016.

¹⁸ Conform datelor prezentate de Mariana Bechir, în „Ținta pentru investițiile în cercetare – misiune imposibilă. România alocă – stat + privat – pentru R&D, cel mai mic procent din PIB”, articol publicat pe platforma cursdeguvernare.ro, la 30.09.2015, disponibil la adresa: <http://cursdeguvernare.ro/tinta-pentru-investitiile-in-cercetare-misiune-imposibila-romania-aloca-stat-privat-pentru-rd-cel-mai-mic-procent-din-pib.html>, accesat la data de 26.09.2016.

euro¹⁹. Desigur, dacă la această sumă adăugăm și investiția făcută din resurse publice pentru educația persoanelor respective, pierderile reale sunt mult mai ridicate! Cu o astfel de politică a salariilor mici societatea românească intră într-o spirală în care capitalul investit în economie nu este interesat să producă plus-valoare, iar investițiile făcute de stat în educație produc ulterior plus-valoare, prin intermediul emigrației, pentru societățile dezvoltate. Riscul pe termen mediu este intrarea într-o spirală a subdezvoltării.

4. Posibile soluții

Dacă luăm în considerare toate cele spuse până acum, putem concluziona că problema reală a societății românești nu este „inflația de diplome”, ci **oferta precară a pieței forței de muncă și totala inadecvare dintre studiile superioare și piața muncii**. Inflația de diplome este, dacă vreți, un efect optic ce apare la intersecția dintre lumea universitară și piața muncii.

Este posibil așadar, date fiind aceste condiții, ca în România învățământul superior să crească, atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ, astfel încât România să se apropie măcar de ținta asumată prin strategia *Europa 2020*? Este posibil ca învățământul superior și cercetarea să devină motoare ale inovației și creșterii economice? Deși poate părea că aceste întrebări ținesc prea sus, în fapt, fără măsuri în acest sens, România riscă să nu aibă alte șanse de dezvoltare. Cu toate acestea, lucrurile pot să evolueze în direcția dorită, doar în anumite condiții. Pentru ca acest lucru să se întâmple, este nevoie de câteva direcții strategice asumate, iar educația să devină realmente o prioritate trans-partinică.

În primul rând, este nevoie de **reducerea ratei de abandon școlar, de creșterea accesului la educație pentru elevii din medii defavorizate și de creșterea generală a calității învățământului în mediul pre-universitar**. Calitatea învățământului universitar nu poate crește dacă nivelul de la care

---

¹⁹ Conform datelor prezentate în articolul Mihăelei Pascari, „Dezastru: Deși România are cea mai mare creștere economică din Europa iar companiile caută de zor angajați, 90.000 de români vor să plece să muncească în străinătate. O treime sunt tineri”, *Ziarul Financiar*, 20.07.2016, articol disponibil la adresa: <http://www.zf.ro/profesii/dezastru-desi-romania-are-cea-mai-mare-crestere-economica-din-europa-iar-companiile-cauta-de-zor-angajati-90-000-de-romani-vor-sa-plece-sa-munceasca-in-strainatate-o-treime-sunt-tineri-15533406>, accesat la data de 27.09.2016.

pleacă este scăzut și dacă nu crește și baza de recrutare (prin oferirea de șanse celor din medii defavorizate). Având în vedere că acum există fonduri europene alocate special acestui scop, rămâne să evaluăm în 2020 care a fost eficiența utilizării lor și dacă statul român își va atinge ținta asumată, de reducere a abandonului școlar la 11%.

Apoi, este nevoie de **intervenții care să armonizeze studiile superioare cu piața muncii și de crearea unor legături între mediul universitar și mediul economic**. În acest scop, statul ar putea acorda sprijin financiar pentru anumite companii care se decid să investească și în domeniul cercetării în România. Subvențiile de la stat, care oricum se acordă companiilor străine, pot fi direcționate prioritar pentru stimularea producției și cercetării pe plan local. De asemenea pot fi utilizate fonduri europene, spre exemplu, pentru universități care creează parcuri tehnologice sau pentru cele care realizează parteneriate cu parcuri tehnologice existente. Și, nu în ultimul rând, trebuie oprită emigrația oamenilor pregătiți și foarte bine pregătiți, deoarece aici societatea românească pierde, nu doar o dată, ci de două ori. Domeniul medicinei este doar cel mai cunoscut aflat în această situație. În afară de medicină pot fi identificate și alte domenii vulnerabile din acest punct de vedere (de altfel și Curtea de Conturi recomandă acest lucru) și acționat punctual în fiecare situație.

Poate că astfel de idei par unora îndepărtate de realitate. Dacă este așa, trebuie să ne gândim că astfel de idei ghidează de fapt planurile spre care țările europene tind în general. Și dacă aceste planuri vor rămâne în continuare îndepărtate de realitatea noastră, atunci discursurile politicianilor care își propun să recupereze decalajele economice și sociale sunt mult mai iluzorii și mult mai rupte de realitate. Dacă nu va exista un efort pentru astfel de idei să prindă realitate, atunci ne vom lupta în continuare doar pentru supraviețuirea pe termen scurt, fără perspective reale de dezvoltare pe termen lung.

Bibliografie

Surse electronice:

1. *Raport de audit a performanței. Analiza fundamentării și evoluției situației obiectivului privind creșterea procentului absolvenților de învățământ superior în conformitate cu prederile strategiei Europa 2020*, http://media.hotnews.ro/media_server1/document-2016-05-4-20974094-0-sinteza-raport-curtea-conturi-despre-starea-invatamantului-superior.pdf.

2. Dana Alexe, în „Evoluția unei generații. O (altă) discuție despre Bac”, [romaniacurata.ro](http://www.romaniacurata.ro), 18 iulie 2016, <http://www.romaniacurata.ro/evolutia-unei-generatii-o-alta-discutie-despre-bac/>.

3. Obiectivele proiectului *Europa 2020* se găsesc la următoarea adresă: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_ro.htm.

4. Tincuța Apăteanu, „Despre cum ne autosabotăm în educație”, articol pe blogul personal, 13 iulie 2016, <http://www.tincutaapateanu.ro/2016/07/13/despre-cum-ne-autosabotam-in-educatie/>.

5. Florin Necula, „Mâna de lucru din România, aproape cel mai prost plătită din Europa”, [ziare.com](http://www.ziare.com), 3 mai 2013, <http://www.ziare.com/social/salariu/mana-de-lucru-din-romania-aproape-cel-mai-prost-platita-din-europa-1233476>.

6. Mariana Bechir, „Ținta pentru investițiile în cercetare – misiune imposibilă. România alocă – stat + privat – pentru R&D, cel mai mic procent din PIB”, cursdeguvernare.ro, 30 septembrie 2015, <http://cursdeguvernare.ro/tinta-pentru-investitiile-in-cercetare-misiune-imposibila-romania-aloca-stat-privat-pentru-rd-cel-mai-mic-procent-din-pib.html>.

7. Mihaela Pascari, „Dezastru: Deși România are cea mai mare creștere economică din Europa iar companiile caută de zor angajați, 90.000 de români vor să plece să muncească în străinătate. O treime sunt tineri”, *Ziarul Financiar*, 20 iulie 2016, <http://www.zf.ro/profesii/dezastru-desi-romania-are-cea-mai-mare-crestere-economica-din-europa-iar-companiile-cauta-de-zor-angajati-90-000-de-romani-vor-sa-plece-sa-munceasca-in-strainatate-o-treime-sunt-tineri-15533406>.